

NAISTEN OIKEUKSIA JA KIRJAILIJAMUOTOKUVAA

Lappeenrannan kaupunginteatteri ja Teatteri Imatra: Hiljan päivät. Käsikirjoitus: Asta Honkamaa. Ohjaus: Maia Häkli. Lavastus ja puvustus: Maarit Kalmakurki. Näyttelijät: Anna-Kaisa Makkonen, Eppu Pastinen, Ulla-Maija Järnstedt, Marko Kurikka.

HILJA VALTONEN tunnetaan lukuisista romaaneistaan, joista monet ovat saaneet elämän myös teatteriesityksinä ja elokuvasovituksina. Valtonen nousi yleisön suosioon jo esikoisteoksellaan *Nuoren opettajattaren varaventiili* (1926), joka toimii keskeisenä teoksena myös Lappeenrannan kaupunginteatterin ja Teatteri Imatran yhteistuotannossa *Hiljan päivät*. Esityskausi jatkuu Lappeenrannasta Imatralla tulevana syksynä.

Hiljan päivien kehyskertomuksessa toimittaja saapuu haastattelemaan eläkepäiviään viettävää Valtosta tämän Imatralla sijaitsevaan kotiin. Muistot johdattavat katsojan kirjailijan uran ja avioliiton alkuvaiheisiin. *Hiljan päivät* tarjoaa tositapahtumiin pohjautuvaa ”fanifiktiota” ja kuvaa, millaista naiskirjailijan elämä oli 1900-luvun alussa.

Valtosen omien teosten fiktio sekoittuu elämäkerralliseen materiaaliin, kun romaanihahmot ja Valtonen kohtaavat samankaltaisia haasteita. Näyttämöteksti esittää kysymyksen: entä jos näin tapahtui myös Valtoselle itselleen? Lopulta kohtaukset kertovat ennen kaikkea 1900-luvun uudesta naisesta, joka elää itsenäisempää ja oman näköisempää elämää kuin koskaan aiemmin.

Esitys asettaa Hilja Valtosen romaaniensa päähenkilöiden malliesikuvaksi. Esityksen rytmi on mukaansatempaava. Näytelmäkirjailija **Asta Honkamaa** on siirtänyt näyttämötekstiin Valtosen nokkelan sanailun pilkulleen. **Maia Häklin** räiskyvässä oh-

jauksessa vauhdikas replikointi ja Suomi-Filmeistä tuttu teatraalinen näyttelijäntyyli kietoutuvat toisiinsa. Ajoittaiset muistumat **Valentin Vaalan** ohjaamista elokuvista, jotka perustuvat Valtosen teksteihin, kiihdyttävät esityksen tempoa ja korostavat Valtosen komiikan tajuja.

Häklin oivallus käyttää Suomi-Filmi-ajan ylinäyttelemistä perusteltuna tyylikeinona ilahduttaa katsojaa. Lopputulos on viihdyttävän kepeä – kiitos myös huolellisesta näyttelijäntyöstä. **Ulla-Maija Järnstedtin** ja **Marko Kurikan** esittämä iäkäs Valtosen pariskunta rakentuu kiehtovan erilaiseksi, mutta samalla samankaltaiseksi pariksi kuin nuoria Valtosia esittävät **Anna-Kaisa Makkonen** ja **Eppu Pastinen**.

Esityksen kepeydestä huolimatta taustalla näkyy maisema 1900-luvun alun naisen arjesta kotona ja työelämässä. Esitys herättää katsojan pohtimaan opit-

tua tapakulttuuria, joka toisinaan estää näkemästä yhteiskunnan epä tasa-arvoisia (piilo)rakenteita. *Hiljan päivissä* nähdään otteita *Varaventiili*-elokuvasta, jossa Liisa Harju aloittaa opettajana ja on vähällä saada kaikki ainevihot tarkastettavakseen, kun taas miesopettajille jäisivät kevyemmät aineet – ”vanhan tavan” mukaisesti. Liisa selviytyy kuitenkin tilanteesta nokkeluudellaan. Esityksessä Valtonen kokee samaa todellisuutta työskennellessään kansakoulunopettajana. Valtonen osoittaa, että tasa-arvoista kohtelua ei saa, ellei sitä vaadi – ei työelämässä eikä kotona.

Kun Hilja teroittaa miehelleen Kostille, miten ehdoton hän on siinä, että kotityöt on jaettava tasan, ollaan tunnistettavan tilanteen äärellä. Edelleen käydään keskustelua siitä, miten niin sanottu metatyöt jakautuvat kodeissa. Katsoja voi pohtia ajan etäisyyksiä ja tasa-arvon tiellä kuljettua mat-

kaa. Nuorten Valtosten käymä dialogi on kuin suoraan Valtosen romaaneista, joissa naispäähenkilö haluaa säilyttää itsenäisyytensä. Rakkausliitto voidaan solmia vasta, kun tasavertaisen kumppanuuden ehdot ovat selvät. Tämä oli ilmestymisaikanaan poikkeuksellista verrattuna aikaisempaan kirjallisuuteen, jossa usein syöksyttiin suoraan avioliittoon.

Hilja Valtosen henkilöhistoria ja elämäntyö rakentuvat näyttämölle miellyttävän etäisyyden päästä. Vaikka moni esityksen tapahtuma perustuu tositapahtumiin, Honkamaan näytelmäteksti on kiinnostuneempi kuvitteelliseen kirjailijan elämänasenteeseen ja kirjallisen tuotannon risteyskohtia. Sen myötä katsoja jää pohtimaan Valtosen merkitystä tuleville sukupolville ja historiallisia asennemuutoksia – erityisesti naisen aseman kehitystä kodin arjessa ja työelämässä. ■

LEENA KÄRKKÄINEN

© AKI LOPONEN

Hilja asettaa avioliiton jatkumisen ehdoksi, että kotityöt jaetaan tasan. Esitys kertoo sulavasti kirjailijan elämäntarinaa, peilaten sitä samalla naisen aseman historiaan suomalaisessa parisuhteessa.